

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU13

Uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin

Sammanfattning

Utskottet föreslår med utnyttjande av sin initiativrätt ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om en uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin. Uppföljningen bör utföras av en parlamentariskt sammansatt kommitté.

Behandlade förslag

Utskottet lägger på eget initiativ fram ett förslag om ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om en uppföljning om riksdagens arbete under coronapandemin.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin.....	5

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Stockholm den 12 november 2020

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Marta Obminska (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Linda Modig (C), Mia Sydow Mölleby (V), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Laila Naraghi (S), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Tina Acketoft (L), Mikael Strandman (SD), Camilla Hansén (MP) och Erik Ottoson (M).

Redogörelse för ärendet

I juni 2020 påbörjades en diskussion inom utskottet om en uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin. Under hösten inleddes ett beredningsarbete för att utskottet skulle kunna ta ett utskottsinitiativ om ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om en sådan uppföljning. Under beredningen av ärendet har samråd skett med riksdagens talman och riksdagsdirektören.

Utskottets överväganden

Uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Bakgrund

Sedan våren 2020 pågår i Sverige, liksom i övriga delar av världen, en spridning av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Smittspridningen har av Världshälsoorganisationen förklarats vara ett internationellt hot mot människors hälsa och en pandemi.

Pandemin och försöken att begränsa smittspridningen har haft stora konsekvenser för hela samhället. Även riksdagen och dess beslutsprocesser har påverkats. Riksdagen och Riksdagsförvaltningen har vidtagit ett antal åtgärder som syftar till att säkerställa att den parlamentariska processen och stödet till denna fungerar oavsett situation samt till att så långt som möjligt begränsa smittspridningen. Som exempel kan nämnas att riksdagens partier i mars 2020 kom överens om att ändra riksdagens arbetssätt så att endast 55 ledamöter medverkar under omröstningarna i kammaren. Antalet suppleantplatser i utskotten utökades också kraftigt så att det blev möjligt för i princip alla ledamöter att tjänstgöra i alla utskott. Riksdagsförvaltningen inrättade i mars 2020 en krisledningsorganisation för att samordna arbetet med att säkerställa stödet till den parlamentariska processen och hindra smittspridning på lång och kort sikt. Riksdagsförvaltningen har vidare beslutat att ställa in ett stort antal planerade externa och interna aktiviteter och att stänga eller begränsa öppettiderna för många av förvaltningens servicefunktioner. Åtgärder har också vidtagits, främst inom it-området, för att öka förutsättningarna för möten på distans.

Pandemin och överenskommelsen om de ändrade arbetssätten har haft konsekvenser för utskottens och EU-nämndens sätt att arbeta eftersom färre ledamöter än vanligt har varit på plats i riksdagen. Mot bakgrund av den uppkomna situationen tog konstitutionsutskottet initiativ till en ändring i riksdagsordningen som gör det möjligt för ledamöter att delta på distans vid sammanträden i utskotten om det föreligger synnerliga skäl och i EU-nämnden om det föreligger särskilda skäl (tilläggsbestämmelse 7.16.1, se bet. 2019/20:KU16, rskr. 2019/20:315).

Regeringen tillsatte i juni 2020 en kommission för utvärdering av regeringens, förvaltningsmyndigheternas, regionernas och kommunernas

åtgärder för att begränsa spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 och spridningens effekter (S 2020:09, dir. 2020:74). Den s.k. Coronakommissionen ska bl.a. utvärdera hur krisorganisationen inom Regeringskansliet, berörda förvaltningsmyndigheter, regioner och kommuner har fungerat under pandemin och analysera orsakerna till smittspridningen på särskilda boenden för äldre och inom hemtjänsten. En delredovisning om smittspridningen inom vård och omsorg om äldre ska lämnas senast den 15 december 2020. Ytterligare en delredovisning, som bl.a. avser frågor om virusets spridning till och inom Sverige, åtgärder för att begränsa smittspridningen, hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera virusutbrottet, provtagning och smittspårning samt begränsningar av inverkan på samhällsviktig verksamhet, ska lämnas senast den 31 oktober 2021. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2022.

Konstitutionsutskottet avser att granska regeringens hantering av coronapandemin. Granskningen kommer inte att begränsas till de anmälningar som kommit in till utskottet utan kommer att inriktas mot hur regeringsmakten har utövats utifrån ett bredare konstitutionellt perspektiv. Vid sitt sammanträde den 24 september 2020 beslutade utskottet att ge kansliet i uppdrag att förbereda granskning av bl.a. regeringens beredning av s.k. snabbpropositioner, samråd med EU-nämnden och åtgärder för att samordna tillgången till intensivvårdsplatser (särskilt protokoll 2020/21:3).

Utskottets ställningstagande

Utbrottet av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 har ställt riksdagen och den parlamentariska processen inför prövningar som inte tidigare förekommit i modern tid. Det ansågs i ett tidigt skede nödvändigt att vidta åtgärder för att säkerställa att riksdagen kan fullgöra sina uppgifter även om ett större antal riksdagsledamöter inte kan delta i riksdagsarbetet på plats i riksdagen. Antalet ledamöter som deltar i omröstningar i kammaren har minskats, ett antal förändringar av utskottens arbetssätt har genomförts och inom förvaltningen har anpassningar gjorts för att myndigheten ska kunna ge det stöd och den service som krävs för att minska risken både för påverkan på den parlamentariska processen och för smittspridning.

En uppföljning av de vidtagna åtgärderna och av riksdagens och Riksdagsförvaltningens arbete under pandemin skulle ge ett värdefullt underlag för lärdomar om de arbets- och beslutsprocesser som ägt rum. Sådana lärdomar kan utgöra stöd vid bedömningen av behovet av eventuella förändringar i dessa processer vid extraordinära händelser. Konstitutionsutskottet anser mot denna bakgrund att det finns skäl att ta initiativ till en uppföljning av riksdagens arbete under coronapandemin. En sådan uppföljning bör enligt utskottet avse flera perspektiv på hur riksdagsarbetet har påverkats av pandemin.

Det första perspektivet gäller riksdagen som beslutsorgan. Coronapandemin har ställt krav på snabb hantering i den parlamentariska processen

och arbetsformerna har behövt anpassas för att minska risken för smittspridning. En uppföljning i denna del bör inriktas mot hur upprätthållandet av riksdagens statsrättsliga funktioner (lagstiftning, budget och kontroll samt hantering av EU-frågor) har fungerat. Fokus ligger här på arbetet i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Det andra perspektivet gäller riksdagsledamöternas förutsättningar att utöva riksdagsuppdraget. Ledamöters fysiska frånvaro från riksdagens lokaler kan antas ha påverkat inte bara deltagandet i kammar- och utskottsarbetet utan även förutsättningarna för ledamotsuppdraget i stort (exempelvis kontakterna med riksdagsgrupp och partikansli, med väljare och med intresseorganisationer samt arbetet med internationella frågor). En uppföljning utifrån ett sådant perspektiv bör inriktas på hur ledamöterna har kunnat utöva riksdagsuppdraget på individnivå.

Det tredje perspektivet avser Riksdagsförvaltningens stöd och service till den parlamentariska processen under den pågående pandemin. De nya förutsättningarna har skapat krav på ny teknik och förändrade arbetsprocesser i riksdagen. Som exempel kan nämnas de nya digitala lösningar som förvaltningen på kort tid behövt införa. Ett antal åtgärder har också behövt vidtas för att minska risken för smittspridning. Fokus i en uppföljning ligger i denna del på hur förvaltningen i den uppkomna situationen har utfört de uppgifter som har en direkt koppling till den parlamentariska processen och ledamotskapet.

Utskottet föreslår att en parlamentariskt sammansatt kommitté får i uppdrag att genomföra en uppföljning av samtliga tre ovan nämnda aspekter. I kommitténs uppdrag bör ingå att kartlägga och beskriva vilka åtgärder, förändringar och anpassningar av beslutsprocesser, arbetsformer och servicefunktioner som har vidtagits och genomförts i riksdagen och Riksdagsförvaltningen samt att redovisa och belysa konsekvenserna av dessa för riksdagsarbetet och riksdagens ledamöter. Uppföljningen bör i första hand omfatta åtgärder och beslut under 2020. Kommittén bör vara fri att själv lägga upp sitt arbete och bör vara oförhindrad att redovisa samtliga de iakttagelser som kartläggningen ger anledning till.

Kommittén ska redovisa sin utredning i ett betänkande som sedan överlämnas av riksdagsstyrelsen till riksdagen för bedömning och beslut. I kommitténs betänkande kan det finnas myndighetsinterna frågor som bör följas upp och som inte är sådana att riksdagen och konstitutionsutskottet behöver bereda eller ta ställning till dem. I dessa fall ansvarar Riksdagsförvaltningen för att bedöma behovet av ytterligare åtgärder.

Kommittén bör redovisa sitt uppdrag senast under hösten 2021.

Sammanfattningsvis föreslår konstitutionsutskottet med utnyttjande av sin initiativrätt ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdraget att följa upp riksdagens arbete under coronapandemin.